

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้นเพราะเหตุใด ?
ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้
สุขุ ทุกขมุเปกขาติ ตวิธา ตตถ เวทนา
โสมนสสฺ โทมนสส มิตติ เกเทน ปญจธา
๒. ให้แสดงถึงผลธรรมที่ตั้งมั่นได้ในอารมณ์ และเจริญขึ้นได้ในอารมณ์ โดยอาศัยเหตุ ?
๓. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดใน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้
ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕
ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖
๕. ก. จิตที่รับอารมณ์แน่นอน ๔ ประเภท มีอะไรบ้าง?
ข. วัตถุในวัตถุสังคหะหมายความว่าอะไร? วัตถุมีเท่าไร จงบอกพร้อมองค์ธรรม?
๖. เพราะเหตุใด ปริจเฉทที่ ๗ จึงเรียกว่า สมุจยสังคหะ และสมุจยสังคหะนี้ มีสังคหะอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง แต่ละหมวดมีธรรมอยู่เท่าไร คืออะไรบ้าง ? (ให้บอกมาเฉพาะหัวข้อ)
๗. ก. กิเลสมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ
ข. ให้แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐ มาดู ?
๘. ก. จงแสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม
ข. ให้แสดงอริยปที ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?
๙. ก. ในปรมัตถธรรม ๔ ประการ เมื่อว่าโดยอายตนะแล้วมี ๑๒ ว่าโดยธาตุมี ๑๘ ที่เป็นดังนี้อาศัยอะไรเป็นหลัก ?
ข. จงแสดงผลที่เกิดจากอายตนะ ๑๒ โดยเฉพาะ ๆ ?
๑๐. ก. จงแสดงการเห็นแจ้งในอริยสัจจ์ ทั้ง ๔ โดยกิจทั้ง ๔ ?
ข. จงแสดงความดำริชอบที่ชื่อว่า สัมมาสังกัปปะ มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

กลุ่มงานวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจยสังคหะ

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. จงแสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมความหมาย?

ตอบ แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมความหมายดังนี้ คือ

๑. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
๒. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยประเภทแห่งเหตุ ๖
๓. กิจจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
๔. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยประเภทแห่งทวาร ๖
๕. อารัมมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖
๖. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิตเจตสิกโดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. ก. คำว่า เหตุ หมายความว่าอย่างไร ? ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่อะไร ?

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมีกี่ดวง ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกหน้าที่นั้น ๆ มาด้วย

ตอบ ก. คำว่า เหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์และให้เจริญขึ้นได้ ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง อพยากตะบ้าง ฯ

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี ๗ ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ทำหน้าที่ ๑๔ อย่างคือ

๑. ปฏิสนธิกิจ ๒. ภาวังกิจ ๓. อาวัชชนกิจ ๔. ทัสสนกิจ ๕. สวณกิจ ๖. ขยายตนกิจ ๗. สายนกิจ ๘. ผุสนกิจ ๙. สัมปฏิจฉนกิจ ๑๐. สันตริณกิจ ๑๑. โวภูฏัพพนกิจ ๑๒. ขวนกิจ ๑๓. ตทารัมมณกิจ ๑๔. จุตติกิจ ฯ

๓. พระอนาคามี ยังมีความโกรธอยู่หรือไม่ ทราบได้อย่างไร ?

ตอบ พระอนาคามี ไม่มีความโกรธ ทราบได้จากการจำแนกเหตุโดยบุคคล คือ เหตุที่เกิดกับพระอนาคามี บุคคลมี ๕ คือ โลกเหตุ โมหเหตุ อโลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ สำหรับตัวโทสเหตุ ซึ่งเป็นตัวเหตุที่จะทำให้เกิดความโกรธนั้น ไม่เกิดกับพระอนาคามี หรือจะพูดว่าพระอนาคามีละโทสะได้เด็ดขาดแล้วก็ได้

๔. ให้จำแนกสังโยชน์ ๑๐ โดยโอรัมภาคิยสังโยชน์ และอุทัมภาคิยสังโยชน์ตามสุดต้นต้นัย ?

ตอบ จำแนกสังโยชน์ ๑๐ โดยโอรัมภาคิยสังโยชน์และอุทัมภาคิยสังโยชน์ตามสุดต้นต้นัย คือ โอรัมภาคิยสังโยชน์ มี ๕ คือ

๑. กามราคสังโยชน์ ๒. ปฏิฆสังโยชน์ ๓. ทิฏฐิสังโยชน์
 ๔. สลัลพตปราคาสังโยชน์ ๕. วิจิกิจฉาสังโยชน์
- อุทัมภาคิยสังโยชน์ มี ๕ คือ
๑. รูปราคสังโยชน์ ๒. อรูปราคสังโยชน์ ๓. มานสังโยชน์
 ๔. อุทธัจจสังโยชน์ ๕. อวิชชาสังโยชน์

๕. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร ?

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีชื่อเรียกว่าอะไร ? มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?

ให้แสดงมาพร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ ๑. ชั้น ๒. อุปาทานักขันธ ๓. आयตนะ

๔. ธาตุ ๕. สัจจะ

เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานักขันธโดยเฉพาะ)

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีชื่อเรียกว่าอริยสัจจะ มี ๔ อย่างคือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่
โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรม
ได้แก่โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่
นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์
ธรรมได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิกเป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

กลุ่มงานวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้นเพราะเหตุใด ?
ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

สุขิ ทุกขมเปกขาติ
โสมนสสั โทมนสส

ติวิธา ตตถ เวทนา
มิตติ เกเทน ปญจธา

ตอบ ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่าปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุว่า การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยเรียงรายทั่วไป คือแสดงสงเคราะห์โดยประเภทแห่งเวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจบ้าง ทวารบ้าง อารมณ์บ้าง วัตถุบ้าง เพราะเหตุนี้ ปริจเฉทที่ ๓ จึงเรียกว่าปกิณณกสังคหะ

ข. คาถานี้แปลความว่า ในเวทนาสังคหะนั้น ว่าโดยอาร์มมณานุภวนลักษณะ คือลักษณะแห่งการเสวยอารมณ์แล้ว มีเวทนา ๓ อย่างคือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา ว่าโดยอินทริยเภท คือประเภทแห่งอินทริย์แล้ว มีเวทนา ๕ อย่างคือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา โสมนัสสเวทนา โทมนัสสเวทนา อุเบกขาเวทนา

๒. ให้แสดงถึงผลธรรมที่ตั้งมั่นได้ในอารมณ์ และเจริญขึ้นได้ในอารมณ์ โดยอาศัยเหตุ ?

ตอบ เหตุที่ทำให้ผลธรรมตั้งมั่นในอารมณ์นั้น คือ เมื่อตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง เป็นต้น ตลอดจนถึงจิตคิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ แล้ว อกุศลจิต หรือกุศลจิต ย่อมเกิดขึ้นและยึดอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นไว้อย่างมั่นคง นี่แหละคือเป็นผลที่ตั้งมั่นในอารมณ์อันเกิดจากเหตุเหล่านั้น

เหตุที่ทำให้ผลธรรมเจริญขึ้นได้นั้นคือ เมื่อจิตที่ยึดเอาอารมณ์ต่าง ๆ นั้น ค่อย ๆ มีกำลังมากขึ้น ๆ หมายความว่า โลภะก็ตี โทสะก็ตี หรือสัทธา เป็นต้น เหล่านั้นก็ตี เมื่อขณะแรกที่เกิดขึ้นนั้น ยังมีกำลังอ่อนอยู่ยังไม่ทำให้ลุกลงไปถึงทุจริต หรือสุจริตได้ แต่เมื่อกำลังมากขึ้นแล้ว ย่อมสามารถทำให้ผู้นั้นกระทำทุจริต หรือสุจริต ในบรรดาทุจริต ๑๐ หรือสุจริต ๑๐ นั้นลงไปได้ นี่แหละเป็นผลที่เจริญขึ้นด้วยอาศัยเหตุเหล่านั้น

๓. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙

ตอบ แสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙ มีดังนี้

จิตที่ทำหน้าที่ปฏิสนธิกิจ ภาวังกิจ และจุตติกิจมี ๑๙ ดวง คือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙

จิตที่ทำหน้าที่อวัชชนกิจ มี ๒ ดวง คือปัญจทวาราวชชนจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ทสสนกิจ มี ๒ ดวง คือ จักขุวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สวณกิจมี ๒ ดวง คือ โสตวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ขายนกิจมี ๒ ดวงคือ ฆานวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สายนกิจ มี ๒ ดวงคือ ชิวหาวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ผัสสนกิจ มี ๒ ดวงคือ กายวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สัมปฏิจฉนกิจ มี ๒ ดวงคือ สัมปฏิจฉนจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สันตริณกิจ มี ๓ ดวงคือ สันตริณจิต ๓

จิตที่ทำหน้าที่โฆณัฐพณกิจมี ๑ ดวง คือ มโนทวาราวชชนกิจ ๑

จิตที่ทำหน้าที่ชวณกิจ มี ๕๕ ดวงคือ อุกุศลจิต ๑๒ หสิตุปปาทจิต ๑ มหากุศลจิต ๘ มหากิริยาจิต ๘ มหัคคตกุศลจิต ๙ มหัคคตกิริยาจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดใน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้

ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

ตอบ ก. จิตที่เกิดในทวารเดียวโดยแน่นอนมี ๓๖ หรือ ๖๘ ดวงได้แก่ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ อปัณนาชวณจิต ๒๖ หรือ ๕๘ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐)

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕ โดยแน่นอนมี ๓ ดวง ได้แก่ มโนธาตุ ๓ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๓๑ ดวงได้แก่ โสมนัสสันตிரณจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑ กามชวณจิต ๒๙ ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๙ ดวงได้แก่ มหัคคตวิปากจิต ๙ ไม่แน่นอน ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. จิตที่รับอารมณ์แน่นอน ๔ ประเภท มีอะไรบ้าง?

ข. วัตถุในวัตถุสังคหะหมายความว่าอะไร? วัตถุมีเท่าไร จงบอกพร้อมองค์ธรรม?

ตอบ ก. จิต ๒๕ ดวง คือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตிரณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘ หสิตุปปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามธรรมอย่างเดียว

จิต ๖ ดวง คือ วิญญานัญญาตนณานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตนณานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็น มหัคคตะ อย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวง คือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสานัญญาตนณานจิต ๓ อากิญจัญญาตนณานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว

จิต ๘ ดวง คือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นนิพพานอย่างเดียว

ข. วัตถุในวัตถุสังคหะหมายความว่า ธรรมที่เป็นที่อาศัยของจิตเจตสิกเหล่านั้นชื่อว่าวัตถุ วัตถุมี ๖ คือ

๑. จักขุวัตถุ ได้แก่ จักขุปสาท

๒. โสตรวัตถุ ได้แก่ โสตรปสาท

๓. ฆานวัตถุ ได้แก่ ฆานปสาท

๔. ชิวหาวัตถุ ได้แก่ ชิวหาปสาท

๕. กายวัตถุ ได้แก่ กายปสาท

๖. หทัยวัตถุ ได้แก่ หทัยรูป

๖. เพราะเหตุใด ปริจเฉทที่ ๗ จึงเรียกว่า สมุจจยสังคหะ และสมุจจยสังคหะนี้ มีสังคหะอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง แต่ละหมวดมีธรรมอยู่เท่าไร คืออะไรบ้าง ? (ให้บอกมาเฉพาะหัวข้อ)

ตอบ เพราะเหตุว่าในปริจเฉทที่ ๗ นี้ พระอนุรุทธอาจารย์แสดงการรวบรวมธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวด ๆ เรียกว่า สมุจจยสังคหะ และในสมุจจยสังคหะนี้ มีสังคหะอยู่ ๔ หมวดคือ

๑. อุกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล โดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อุกุศล อพยากต ทั้ง ๓ ปนกัน หมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขิยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตรธรรมทั้งหมดรวมกัน
หมวดหนึ่ง

ในอกุศลสังคหะมีธรรมอยู่ ๙ หมวดคือ ๑.อาสวะ ๒.โอฆะ ๓.โยคะ ๔.คันถะ ๕.อุปาทาน
๖.นิวรณ์ ๗.อนุสัย ๘.สังโยชน์ ๙. กิเลส

ในมิสสสังคหะมีธรรมอยู่ ๗ หมวดคือ ๑.เหตุ ๒.มานังคะ ๓.มัคคังคะ ๔.อินทริย์
๕.ผละ ๖. อธิบัติ ๗. อาหาร

ในโพธิปักขิยสังคหะมีธรรมอยู่ ๗ หมวด คือ ๑.สติปัฏฐาน ๒. สัมมปปธาน ๓. อิทธิบาท ๔.อินทริย์
๕.ผละ ๖. โพชฌงค์ ๗.มัคคังคะ

ในสัพพสังคหะมีธรรมอยู่ ๕ หมวดคือ ๑.ขันธ ๒.อุปาทานักขันธ ๓. आयตนะ ๔.ธาตุ ๕.สังขะ
๗. ก. กิเลสมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ

ข. ให้แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐ มาดู ?

ตอบ ก. กิเลสมีจำนวน ๑๐ คือ ๑. โลกกิเลส ๒. โทสกิเลส ๓. โมหกิเลส ๔. มานกิเลส ๕. ทิฏฐิกิเลส
๖. วิจิกิจฉากิเลส ๗. ถีนกิเลส ๘. อุทธัจจกิเลส ๙. อหิริกกิเลส ๑๐. อนัตตตัปปกิเลส

ข. แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐ อารมณ์ที่เป็นเหตุให้กิเลส ๑๐ เกิดขึ้นได้นั้นมี ๑๕๐ คือ
นามเตปปัญญาสะ คือนามธรรม ๕๓ นิพผันนรูป ๑๘ ลักษณะรูป ๔ รวม ๗๕

ในอัมมัตตสันดาน คือภายในตัวเรามี ๗๕

ในพหิทธานดาน คือ สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ภายนอกตัวเรามี ๗๕ รวม ๑๕๐ อารมณ์ ๑๕๐
คุณด้วยกิเลส ๑๐ คงเป็นกิเลส ๑๕๐๐

๘. ก. จงแสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ข. ให้แสดงอธิบัติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ตอบ ก. ให้แสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

๑. กพฬการาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ อาหารรูปเกิด
องค์ธรรมได้แก่ โอชาที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ

๒. ผัสสาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้เวทนาเกิด
องค์ธรรมได้แก่ ผัสสเจตสิก ที่ในจิตทั้งหมด

๓. มโนสสญเจตนาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ วิปากวิญญาณมีปฏิสนธิจิต เป็นต้นเกิด
องค์ธรรมได้แก่ เจตนาเจตสิก ที่ในจิตทั้งหมด

๔. วิญญาณาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ เจตสิก และกัมมชรูปเกิด
องค์ธรรมได้แก่จิตทั้งหมด

ข. แสดงอธิบัติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ดังนี้

๑. ฉันทาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความพอใจ องค์ธรรมได้แก่ ฉันทเจตสิก ที่ในทวิ
เหตุกขวนะ ๑๘ ตีเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๒. วิริยาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเพียร องค์ธรรมได้แก่ วิริยะเจตสิก ที่ในทวิเหตุก
ขวนะ ๑๘ ตีเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๓. จิตตาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรับอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ ทวิเหตุกขวนะ และ
ตีเหตุกขวนะ ๕๒ หรือ ๘๔

๔. วิมังสาธิบัติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งตามความเป็นจริง องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก
ที่ในตีเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๙. ก. ในปรมัตถธรรม ๔ ประการ เมื่อว่าโดยอายตนะแล้วมี ๑๒ ว่าโดยธาตุมี ๑๘ ที่เป็นดังนี้ อาศัยอะไรเป็นหลัก ?

ข. จงแสดงผลที่เกิดจากอายตนะ ๑๒ โดยเฉพาะ ๆ ?

ตอบ ก. ในปรมัตถธรรม ๔ ประการ เมื่อว่าโดยอายตนะแล้วมี ๑๒ นั้น เพราะอาศัยมีประเภทต่างกัน แห่งทวาร ๖ อารมณ์ ๖ เมื่อว่าโดยธาตุมี ๑๘ นั้น เพราะอาศัยทวาร ๖ อารมณ์ ๖ และวิญญาณ ๖

ข. ผลที่เกิดจากอายตนะ ๑๒ โดยเฉพาะ ๆ นั้น มีดังนี้คือ

๑. จักขุวิญญาณ การเห็น เป็นผลของจักขายตนะ กับ รูปายตนะ

๒. โสทวิญญาน การได้ยิน เป็นผลของโสตายตนะ กับ สัททายตนะ

๓. ฆานวิญญาน การรู้กลิ่น เป็นผลของ ฆานายตนะ กับ คันธายตนะ

๔. ชิวหาวิญญาน การรู้รส เป็นผลของ ชิวหายตนะ กับ รสอายตนะ

๕. กายวิญญาน การรู้ถูกต้อง เป็นผลของ กายายตนะ กับ โผฏฐัพพายตนะ

๖. จิต ๗๖ (เวทนาปัญญาวจรจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓) มีการรู้อารมณ์ และคิดนึกในเรื่องราวทั้งปวง เป็นผลของมนายตนะ กับ ธัมมายตนะ

๑๐. ก. จงแสดงการเห็นแจ้งในอริยสัจจ์ ทั้ง ๔ โดยกิจทั้ง ๔ ?

ข. จงแสดงความดำริชอบที่ชื่อว่า สัมมาสังกัปปะ มีเท่าไร? อะไรบ้าง?

ตอบ ก. การเห็นแจ้งในอริยสัจจ์ ทั้ง ๔ โดยกิจทั้ง ๔ คือ

๑. เห็นแจ้งใน ทุกขสัจจะ โดย ปริยญาณกิจ

๒. เห็นแจ้งใน สมุทยสัจจะ โดย ปหานกิจ

๓. เห็นแจ้งใน นิโรธสัจจะ โดย สัจฉิกรณกิจ

๔. เห็นแจ้งใน มรรคสัจจะ โดย ภาวนากิจ

ข. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบมี ๓ คือ

๑. นิกุขมสงกปป ความดำริที่ออกจากกามคุณอารมณ์

๒. อพฺยาปาทสงกปป ความดำริที่ประกอบด้วยเมตตา

๓. อวิหิงสาสงกปป ความดำริที่ประกอบด้วยกรุณา

เหล่านี้ชื่อว่า สัมมาสังกัปปะ

กลุ่มงานวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย